

Per TERESA DEVANT

La meva amistat amb Carme Serrallonga va iniciar-se l'octubre de 1970 quan vaig assistir, per primera vegada, a les seves classes d'ortofonia a l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual a Barcelona. Eren temps gratificants i difícils per a aquells que somiàvem de dedicar-nos al teatre. Per a mi, fou decisiu trobar-me amb la Carme a qui se li unien uns coneixements profunds amb un gran interès per les persones i sempre tenia temps per escoltar.

No obstant això, no fou sinó amb el temps, quan vam anar apropant-nos en un pla més privat fins ser més estret en els darrers mesos de la seva vida. La relació professora-alumna s'havia convertit en una relació més personal i íntima. Jo havia perdut la meva mare un any abans de la seva mort i veia la Carme com una amiga i confident. Fou d'una gran ajuda i suport quan vaig tornar de l'estranger, l'estiu de 1997, on havia viscut durant vint-i-un anys.

La meva estada a l'estranger era un tema de llargues converses. La Carme, l'eterna aprenent, sentia un interès molt gran per la situació en la qual es trobava la gent als altres països, estava sempre molt ben informada. Jo li portava material de Sud-àfrica, Lesotho i Botswana, tant de teatre, novel·la o poesia, com de la situació política en què es trobaven aquests països. La Carme ho analitzava i opinava de tot amb tanta claredat com si es tractés del nostre propi país. Recordo que, després d'aquestes visites, em quedava amb la sensació d'haver estat conversant amb una persona jove i erudita. A aquests intercanvis personals s'unia el contacte durant la meva llarga estada a l'estranger, a través del material que jo li enviava. Més tard, ja des de Suècia, sovint parlàvem per telèfon, especialment els tres darrers anys abans que jo tornés a Barcelona. Eren converses sobre com es trobava, sobre el que estava traduint o bé jo li explicava què estrenava a Estocolm o quin era el darrer escàndol en el món teatral suec. No sortia gaire de casa per veure teatre, no per manca d'interès, sinó per la seva condició física que limitava els seus moviments. Quan la meva família va tornar de Suècia per a establir-nos definitivament a Barcelona, la Carme es va oferir a ensenyar els meus fills durant l'estiu per a posar-los al dia amb el català i el castellà, que, fins aleshores, eren llengües que només parlaven. Van ser els seus darrers alumnes. Jo em quedava escoltant les seves classes, que la Carme sabia fer-les fasci-

nants, plenes de relats i anècdotes que són part de la nostra pròpia història. Rèiem fins arribar a plorar o ens emocionàvem llegint García Lorca i la *Canción de Roldán*. Recitava llargs poemes de memòria, el *Romance del Conde Arnaldos* era un dels seus predilectes. Les classes als meus fills es componien de lectures i anàlisis d'autors com García Lorca, Pío Baroja, Miguel Delibes (que era un dels seus autors preferits), Salvador Espriu, Joan Salvat Papasseit. Llegien capítols d'*El Quijote* i un dia ens va llegir un capítol sencer, cantant-ne algunes parts.

La Carme fou una nena precoç, com es va posar de manifest pel fet que va aprendre a llegir als quatre anys tot llegint, amb la seva àvia, les esqueles mortuòries. Un dia anava amb la seva mare i la seva àvia i va començar a llegir els rètols de les botigues i la seva mare va decidir que l'havia de dur a l'escola.

A la Carme li agradava recordar els passejos que feia amb la seva àvia i quan anaven plegades a comprar. Recordava amb tendresa les visites a la Confiteria Fargas, on la seva àvia comprava tres classes diferents de cafè i l'amo li donava dos caramels, sempre de la mateixa classe. També la fascinava un quadre amb un paisatge urbà (que encara podem trobar-lo a la botiga) amb una torre d'església i un rellotge incrustat al mig del quadre.

Va anar a Madrid a estudiar i fou alumna de Menéndez Pidal. Ja en aquells temps tenia una gran vocació bibliòfila i els seus companys de classe l'anomenaven *la señorita de las obras completas* perquè es llegia totes les obres de l'autor que estaven estudiant en aquell moment. Només hi havia tres dones al seu curs i ella era l'única que estudiava literatura.

Sabia deu idiomes. Estudiava rus, una vegada per setmana anava una professora a casa seva. Li feia gran satisfacció començar a llegir i a traduir Txèkhov en el seu idioma original. Estava treballant en la traducció d'un llibre de poemes d'Anna Akhmàtova durant les darreres setmanes de la seva vida. També estava traduint *Peer Gynt*, d'Ibsen. El gran rigor de la Carme feia que consultés les traduccions d'aquesta obra en anglès, alemany, francès, italià i castellà, i jo vaig aconseguir, a Suècia, l'original en noruec.

Els coneixements lingüístics de la Carme li permetien accedir a un enorme camp literari, i la seva avidesa per aprendre durant tota la seva vida féu possible la formació d'una extensa biblioteca personal de més de set mil volums. Recordo un incident que va transcórrer durant les darreres setmanes de la seva malatia quan la metgessa visitant va exclamar, quan va arribar al seu apartament de Sarrià i va veure tants llibres: "aquesta és la casa de la sapiència"; i va afegir: "I quants d'aquests llibres ha llegit vostè?". I la Carme li respongué: "Cada un una vegada i alguns, tres o quatre vegades".

Col·leccionava bíblies en altres idiomes i s'alegrava quan li portava exemplars en zulú, tswana, swahili, suec, etc., per a engreixar la seva col·lecció.

L'àmplia gamma de coneixements de la Carme i la seva gran curiositat abastava altres arts. Era una gran afeccionada al teatre. Havia vist actuar Louis Jouvet i Gérard Philipe. Louis Jouvet l'escoltava per la ràdio quan, durant la Guerra Civil, tractava d'escoltar les emissores franceses. Ja d'adolescent anava al Liceu amb la seva mare, la qual la va introduir en el món de l'òpera. A aquesta curta edat, i més endavant, va poder escoltar en viu els grans cantants del seu temps, incloent-hi, entre d'altres, el gran baixista rus Feodor Chaliapine. Al Liceu també va tenir ocasió de veure ballar Anna Pavlova.

Ja en els darrers anys de la seva vida, li era més difícil sortir de casa per anar al cinema, l'adveniment dels aparells de vídeo li va permetre tenir accés a moltes pel·lícules que, d'altra banda, li haguessin estat difícils de veure. Així vam poder veure plegades, diverses vegades, pel·lícules per les quals tenia una especial afecció com per exemple *El Tío Vanja en la Calle 42*, de Louis Malle, i les podíem comentar àmpliament. També em va expressar la seva admiració per Pilar Miró, de la qual havíem vist algunes de les seves pel·lícules en vídeo.

La Guerra Civil fou un gran trauma per a la Carme. Era quelcom, segons les seves paraules, que no havia pogut "digerir" i, com molts altres testimonis, preferia evitar el tema amb la seva elegància habitual. Això es va evidenciar quan li vaig parlar de portar-li un vídeo de la pel·lícula *Tierra y libertad*, de Ken Loach, perquè la veiés, però va refusar-la molt amablement.

La timidesa i pudor de la Carme foren vels que no deixaven veure d'immediat la gran sensibilitat i erudició que s'amagava darrere de la seva amable i candorosa façana. Les seves qualitats personals, els seus coneixements, la seva dedicació a l'ensenyament i el seu concepte de l'amistat són una inspiració per a aquells que tinguérem el privilegi de conèixer-la.